

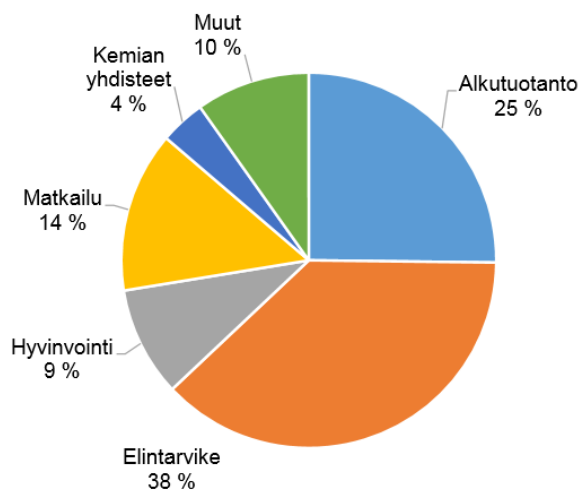
Metsänomistajat osaksi luonnontuotealan tuottajaverkoston

Seija Niemi, projektipäällikkö, tuntiopettaja, Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala, Lapin ammattikorkeakoulu

Pohjoiset luonnontuotteet

Lapissa luonnontuotteet kasvavat yöttömässä yössä, puhtaassa maaperässä ja ilmastossa. Pohjoiset luonnontuotteet ovat aromikkaita ja sisältävät paljon erilaisia vaikuteaineita, sen lisäksi ne ovat myös luomua. Suomessa onkin maailman suurin luomukeruualue (n. 13 miljoonaa ha), luomulle soveltuvasta maapinta-alasta on sertifioitu noin 40 prosenttia (Vuorela 2017).

Luonnontuotealan yritykset, joita on yli 750, toimivat useilla eri toimialoilla ja uutta yritystoimintaa ovat alalle muotoillut digitaaliset palvelut ja luonnontuotteisiin liittyvät koulutus-, konsultointi- ja viestintäpalvelut. Alan yritysten liikevaihto on yli 300 000 miljoonaa euroa. (Ristioja 2017).

Kuvio 1. Eri toimialojen osuus luonnontuotealan yritystoiminnassa.

Luonnontuotteita ovat luonnosta kerätyt ja puoliviljellyt luonnonkasvit, -marjat ja -sienet sekä ns. erikoisluonnontuotteet kuten esimerkiksi mahla, pettu ja pihka. Suomessa on siis loistavat luonnontuotealan raaka-aineet, joista tehtyjen tuotteiden kysyntä on voimakkaassa nousussa. Lapissa luonnontuotteet kasvavat yöttömässä yössä, puhtaassa maaperässä ja lähes arktisessa

ilmastossa. Tämän vuoksi pohjoiset luonnontuotteet ovatkin aromikkaita ja sisältävät paljon erilaisia vaikuteaineita.

Metsästä saa muutakin kuin puuta

Lapin lähes arktisissa olosuhteissa ja laajoissa luomumetsissä kasvaa paljon, elintarvikkeissa ja esimerkiksi erilaisissa hyvinvointituotteissa, hyödynnettäviä laadukkaita raaka-aineita. Puu on tärkein metsiemme tuote, mutta sen rinnalla metsissä voidaan tuottaa myös paljon muita raaka-aineita. Näistä tunnetuimpia ovat marjat, sienet ja luonnonkasvit ja näiden lisäksi metsistä voidaan ottaa talteen myös pakuria, mahlaa, pihkaa tai vaikkapa männynkuorta. Pohjoisten metsäisten raaka-aineiden ja niistä tehtyjen tuotteiden kysyntä on nousussa ja erityisesti uudet alan yritykset panostavat vientiin. Metsistä saatavat luonnontuotteet ovat kuitenkin vaajaasti hyödynnettyjä ja toisaalta puunmyynnistä saatava tulo on melko alhainen.

Kuva 1.

Metsätalouden kehittämiseksi tarvitaankin uusia keinoja metsien antamien mahdollisuuksien esille tuomiseen ja huomioimiseen. Metsänomistajien keski-ikä tulee laskemaan ja yhä enemmän tulee olemaan myös etämetsänomistajia. Tulevilla metsänomistajilla on monipuolisia metsien käytön tavoitteita, mutta myös aikaisempaa vähemmän tietoa ja taitoa huolehtia metsistään. Metsäneuvonnan ja uudenlaisten metsäpalveluiden kysynnän on ennakoitu kasvavan.

Luonnontuotealan toimijoiden keskeisiä keskusteluaiheita ovat vuoden 2017 aikana olleet mm. vahvan luonnontuotebrändin rakentaminen, luomukeruualueiden laajentamistarpeet sekä yritysten alati kasvava raaka-ainekysyntä (Ristioja 2017). Vuonna 2014 tuotetun Luonnontuotealan toimintaohjelman 2020 mukaan menestyvän luonnontuotealan elinkeinon perusedellytys on toimiva raaka-ainetuotanto. (Rutanen 2014.)

Kuvio 2. Luonnontuotealan toimintaohjelman 2020 painoalat. Rutanen 2014.

Metsätalouden kannattavuutta on mahdollista parantaa tuottamalla puuntuotannon ohessa myös luonnontuotteita ja usein tähän riittää erilaisten metsänhoitomenetelmien hyödyntäminen. Luonnontuotteiden satomääriä metsän kierron eri vaiheissa pystytään lisäämään niiden omilla luontaisilla kasvupaikoilla, esimerkiksi harjoittamalla marjojen ja sienten puoliviljelyä ilman, että siitä aiheutuu puuntuotannolle haittaa.

Luonnontuotteiden tuottamiseen voidaan hyödyntää myös puuntuotantoon kelpaamattomia metsäkuvioita, kuten pakurin viljelyssä hyödynnettävät vajaatuottoiset koivikot. Tälläkin hetkellä jotkut metsänomistajat saavat hyvinkin merkittäviä lisäansioita esimerkiksi pakurin myynnistä. Suomen Pakuri Oy:n mukaan yksi koivu tuottaa pakuria n. 150 € edestä ja joidenkin arvioiden mukaan mahdollisuus on suurempiinkin tuottoihin.

Uudenlaisia metsäsuunnitelmia

Uusia tuotteita metsästä -hankkeen yhtenä tavoitteena on kehittää erilaisia keinoja, joiden avulla metsää voidaan hyödyntää entistä monipuolisemmin sekä tukea metsään perustuvia elinkeinoja ja yritystoimintaa. Hankkeessa tuotetaan tietoa, miten luonnontuotteiden tuotantoa on mahdollista toteuttaa puuntuotannon rinnalla ja miten luonnontuotteet voidaan ottaa huomioon jo metsäsuunnittelussa. (Tolvanen 2016.)

Keväällä 2017 hankkeeseen haettiin pilottitiloja ja hakemuksia tuli lyhyessä ajassa kaikkiaan 30. Hankkeeseen valittiin 6 pilottitilaa, joille Lapin AMKin opiskelijat tekivät yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston kanssa luonnontuotepainotteiset metsäsuunnitelmat. Suunnitelmat sisältävät saman tietosisällön kuin perinteinen metsäsuunnitelma, mutta sen lisäksi suunnitelmassa on inventoitu tiloilla esiintyvien luonnontuotteiden määriä, arvioitu tilan luonnontuotteiden tuotantomahdollisuuksia. Metsänomistajilla oli eniten kiinnostusta ja tiloilla mahdollisuuksia tuottaa pakuria, kuusen ja männyn pihkaa, kuusenkerkkiä sekä koivunlehtiä.

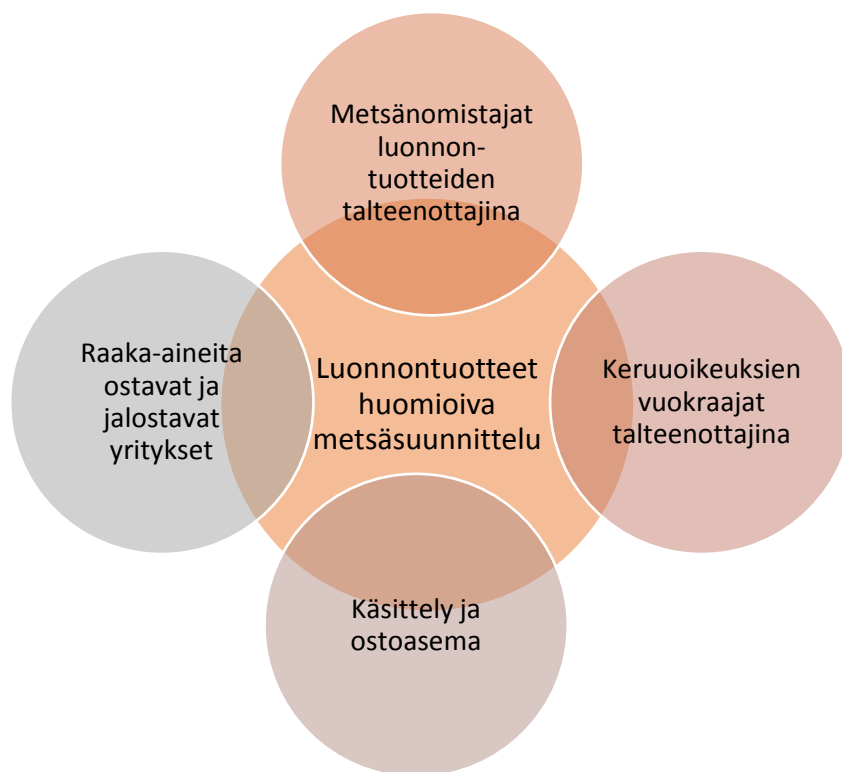

Kuva 2. Pakuria koivun kyljessä.

Luonnontuotteiden ja puuston yhteistuotanto edesauttaa luonnontuotteiden suunnitelmallista hyödyntämistä, ja kehittää mahdollisesti sekä suurten että pienten metsätilojen kannattavuutta. Luonnontuotepainotteisten metsäsuunnitelmien tekeminen edellyttää myös metsänalan toimihenkilöiden osaamisen kehittämistä ja kiinnostusta tämän kaltaisten suunnitelmien tekemiseen. Luonnontuotepainotteisten metsäsuunnitelmien myötä metsänomistajilla on mahdollisuus suunnitelmallisesti tuottaa raaka-aineita joko itse keräämällä tai esimerkiksi vuokraamalla keruoikeuksia kiinnostuneille talteenottajille. Hankkeen yhtenä tavoitteena onkin pitemmällä aikavälillä taata luonnontuotealan raaka-ainetuotantoa. Suuret metsätilat saattavat mahdollistaa myös teollisuusmittakaavaisen luonnontuotteiden tuotannon.

Raaka-ainetuotannon edellytyksenä verkostoituminen

Raaka-ainetuotannon tehostaminen edellyttää metsänhoitotoimenpiteiden ajoittamista siten, että sieltä voidaan talteen ottaa myös luonnontuotteet. Ostettavat raaka-ainemäärät ovat usein sen verran isoja, ettei yksittäinen toimija pysty niitä toimittamaan. Talteenotto vaatiikin metsänomistajien tai muiden talteenottajien yhteistyötä ja verkostoitumista. Kerättyjen luonnontuotteiden käsittely vaatii myös toimijoita ja tiloja, koska harva luonnontuotteita käyttävä yritys ostaa raaka-ainetta suoraan käsittelemättömänä. Yleensä raaka-aine tulee kuivata ja rouhia, murskata ja pakastaa tai vaikkapa uuttaa. Raaka-aineen saamiseksi markkinoille kaikkien toimijoiden tuleekin verkostoitua keskenään, että suuret tilaukset pystytään toimittamaan. Verkoston toimivuuden ja esimerkiksi tilojen rakentamisen edellytyksenä se, että ostavat yritykset ovat toiminnassa mukana.

Kuvio 3. Verkosto

Monet yritykset tähtäävät kansainväliseen kauppaan ja usealla yrityksellä on näkemys, että raaka-aineiden kysyntä kasvaa nykyisestään vielä tulevaisuudessakin. Tehdyn kyselyn mukaan

raaka-ainetarve tulee lisääntymään viennin kasvun myötä muun muassa männyn ja kuusen kerkillä, mahlalla, koivun lehdillä, männyn ja kuusen pihkalla, männyn kuorella sekä esimerkiksi männyn siitepölyllä.

Lähteet

Vuorela, Eija. 2017. Luomusertifiointilla lisäarvoa. Uusia tuotteita metsästä-seminaari 29.3.2017.

Ristioja, Anne. 2017. Luonnontuotealan toimialaraportti.

Suomen Pakuri. <http://www.suomenpakuri.fi/index.html>

Rutanen, Juha. 2014. Luonnontuotealan toimintaohjelma 2020.

Tolvanen, Anne. 2016. Uusia tuotteita metsästä-hankesuunnitelma.